

Structura *Prefețelor* Mitropolitului Veniamin Costachi

de
SORIN GUIA

The present study describes the structure and the rhetorical aspects of the *Forewords* written by the Moldavian Metropolitan Veniamin Costachi. The author of the forewords supports the need to render the translated texts accessible by means of a modern and clear translation, deprived of archaic words and regional phonetic variants and made open to the understanding of all the people living in the Romanian Principalities. By frequently using elements of orality, Veniamin Costachi writes according to the momentary disposition and the needs of his readers and he insistently cultivates the idea of patriotism.

Mitropolitul Veniamin Costachi a dominat viața religioasă, culturală și politică a Moldovei timp de o jumătate de veac, într-o epocă foarte agitată pentru soarta poporului român. Veniamin Costachi nu are o operă originală, singurele texte proprii fiind prefețe la cărțile traduse sau tipărite prin grija sa, în care se remarcă preocupările pentru culturalizare, idei desprinse din numeroase idei iluministe. Încă din primele prefețe, Veniamin se referă, ca și înaintașii lui, la „neamul rumânesc” și la „limba rumânească” (prefața la *Tilcuirea celor șapte taine*, Iași, 1807)¹. Arătând cauzele și scopul traducerii și tipăririi cărții, autorul face referire la limba națională, la conștiința unității de neam și cultură din spațiul românesc: „Deci pentru aceasta la cât adânc de neștiință și de ne cunoștință a lucrării și a săvârșirii Dumnezeieștilor Tainelor acestora, văzînd pre neamul rumânesc din pricina lipsii Dumnezeieștilor scripturi celor învățătoare pentru acestea, neam sârguit atâlmăci înșine această cărticioară, carea cuprinde întru sineși tâlcuirea sfințelor Taine acestora” (p. 105).

Prefața la *Scara Sf. Ioan Sinaitul*, Neamț, 1814, prezintă truda depusă de autori în vederea adaptării traducerii la limba neamului și încercarea de a pune în fața cititorilor o limbă accesibilă românilor din toate regiunile: „Iară acum din limba cea ellinească, întru carea au fost scrisă de însuși făcătorii ei, sau tâlmăcit cu limbă noao rumânească.(...) Pentru aceasta (p. 130) (...) neam silit în tot chipul, cât sau putut așa tâlmăci mai luminat și mai descoperit, uneltind limba potrivită vremii și neamului rumânesc, și ziceri de Obște uneltite și cunoscute întru amândoa țările” (p. 133)². Autorul are în vedere faptul că scrierile trebuie adaptate în funcție de

¹ Toate referințele la prefețele lui Veniamin Costachi se dau după lucrarea lui Ilie Gheorghiuță, *Un veac de la moartea mitropolitului Veniamin Costachi*, Tipografia sfintei Mănăstiri Neamțu, 1946, care le publică ca anexă. Precizăm faptul că am respectat întocmai opțiunea editorului și am păstrat transcrierea și grafia din ediția folosită.

² De notat aici bogăția de idei cuprinsă într-o singură frază: mai întâi arată cum trebuie să fie o traducere, apoi afirmă că limba este o unealtă, că trebuie să fie cea vorbită contemporană și rumânească, că frazele folosite trebuie să fie întrebuințate de către toți curent, conchizînd că circulația cuvintelor trebuie să acopere ambele principate. Veniamin Costachi vorbește despre ideea unității românilor din cele două Principate cu jumătate de

auditoriu. Conștient că se adresează unui public larg, Veniamin susține nevoia de accesibilitate a textelor traduse, așa încât să poată fi receptate și de către cei simpli. Mitropolitul moldovean vrea o traducere limpede, deschisă înțelegerii tuturor, în limba contemporană a românilor din ambele Principate.

Deplin conștient de unitatea de limbă și de origine a tuturor românilor, orice referire la limbă are în vedere limba tuturor românilor. În prefața la *Dumnezeieștele Liturghii* (Iași, 1834), autorul se lansează într-o adevărată discuție academică despre limbă³: afirmă descendența limbii române din limba *latinească*, susține faptul că „ne numim Români, pentru că ne tragim din Romanii acia” (p. 185). Cu toate acestea, nu propune inventarea de cuvinte noi, potrivite după cele latine, ci trimite la cărțile și documentele vechi și la cele păstrate în gura poporului⁴: „Limba noastră începînd acum asă pre lucra după Analogul întocmirei și îndeplinirei graiului, urmează asă întocmi și ase îndeplini toate ceale din lipsa cuvintelor seau a neînțelegerii rău tălmăcite” (p. 188).

Structura prefetelor

Prefetele sau pastoralele lui Veniamin Costachi încep, în general, cu o *dedicație* sau o invocație verbală. Majoritatea dedicațiilor sînt adresate cititorilor sau clericilor și sînt însoțite de binecuvîntarea arhierescă și o rugăciune adresată divinității, în numele cititorilor: „La toată persoana ce să va îndeletnici a ceti, dândui cea întru Hs. Duhovnicească sărutare, rog pre același dătătoriu de Haruri ai dărui toată fericirea” (p. 104, prefața la *Tălcuirea celor șapte Taine ale Bisericii*, Iași, 1807)⁵; „La toată persoana ce să va îndeletnici a ceti în Cărțile aceste cuprinzătoare de ceale doasprezece luni, dândui duhovniceasca, și cea de întru Domnul sărutare, rugăm pre acelaș dătătoriu de haruri săi dăruiască toată fericirea” (p. 106, prefața la *Viețile Sfinților pe luna septembrie*, Neamț, 1807); „Înainte cuvântare cătră cetitori. La toată partea iubitoare de Hs. cea bisericească, și cea politicească, celor mari, și celor mici, cea întru Hs. sărutare dând, rugăm pre același Dătătoriu de Haruri, ca să le dea tot fericitul bine, și tot sporiul sufletesc” (p. 180, *Oglinda omului celui din lăuntru*, Neamț, 1833).

Uneori, după dedicație, prefetele conțin o suită de exclamații. În prefața la *Penticostariul* (Neamț, 1834), în încercarea de a defini această carte de cult, autorul apelează la o serie de propoziții exclamative: „Penticostariu, o Carte

secol înainte ca aceasta să se înfăptuiască. Și în alte părți expune același principiu, spre exemplu în prefața la *Tipicon* (Iași, 1816): „În tot chipul neam silit ale tălmăci bine și dupre firea limbii spre mai leasne înțeleagerea cetitorului, știind că unii din cetitori din cei pre la țară să află cam slabi spre cetire, și cam grei la înțeleagere” (p. 143).

³ Importante pentru dezvoltarea limbii literare sînt discuțiile din prefața – pastorală a cărții amintite mai sus, unde, după un scurt istoric al limbii române, se plînge de abuzul de cuvinte străine din vechile traduceri. Pledînd pentru înlocuirea lor cu echivalentele existente în cronici sau în limba poporului, Veniamin oferă și o listă de cuvinte pe care le-a înlocuit în traducerile sale. De asemenea, are în vedere eliminarea arhaismelor și a fonetismelor regionale, manifestînd preocuparea pentru un stil literar, cu fraze curate și armonioase.

⁴ Multe dintre recomandările lui Veniamin Costachi au intrat în limbă și datorită eforturilor conștiente depuse de mitropolitul moldovean.

⁵ În general, acest tip de dedicație reprezintă un clișeu așezat în fruntea discursurilor mitropolitului moldovean; această formulă se va repeta, cu mici excepții, în multe dintre prefetele prelatului moldovean.

veselitoare! Și de cât toate cărțile mai poftită. O Carte neprețuită! Și de cât aurul cel lămurit⁶ mai strălucită.(...) O Carte aurită! Tu ivindute răsipești toată întristarea sufletelor, și Bisearica lui Dumnezeu să împle de lumină, și de strălucire!(...) O Carte cu multe nume împodobită!(...) O Nume mângâiatoriu!(...) O Nume puternic și biruitoriu! (...) O neprețuită Carte!”⁷ (p. 191-192). Debutul exclamativ urmărește să impresioneze auditoriul, să trezească sentimente puternice, scopul fiind de a atrage atenția asupra învățăturilor ce vor urma. Ideile sînt prezentate într-o formă stilistică, asemănătoare cu versurile religioase. Ca și în cazul acatistelor, aceste pasaje exclamative reprezintă o cuvîntare de laudă a cărții pe care o prezintă în prefață.

Invocația verbală apare în toate prefețele pastorale, adresate clerului sau credincioșilor moldoveni: „Veniamin cu mila lui Dumnezeu Mitropolit Moldaviei” (p. 137, epilogul la *Cele nouă cântări din Psaltire*, Iași, 1815); „Cu mila lui Dumnezeu Veniamin Mitropolit Sucevii și Moldaviei”(p. 190, prefața la *Evloghiu sau Molitvelnicu*, Iași, 1834); „Cu mila lui Dumnezeu Veniamin Costachi Arhiepiscop Socevii și Mitropolit Moldaviei” (p. 194, prefața la *Apostolul*, Iași, 1835); „Cu mila lui Dumnezeu Smeritul⁸ Veniamin Mitropolit Moldaviei” (p. 201, prefața la *Didahiile lui Ilie Miniăt*, Iași, 1837). În pastorala către cititori, așezată la începutul volumului *Chiriadodromion Tomul I.*, Iași, 1840, invocația verbală este urmată de dedicație și de rugăciunea arhierescă către divinitate, în numele păstoriiților săi: „Cu mila lui Dumnezeu Smeritul Veniamin Mitropolit Sucevii și Moldaviei. Tuturor cetitorilor, adevărații fiilor ai Bisearicii Dreptslavnice, milă pace, și mîntuire dela Domnul Atotțitoriu!” (p. 204).

*Formula de adresare*⁹ apare, în majoritatea prefețelor și pastoraletor, la începutul discursurilor, urmărind captarea atenției și apropierea auditoriului, dar se repetă și pe parcursul acestora, fiind inserate pe parcursul unor idei sau cînd se face trecerea la o altă idee. Prin folosirea acestor formule, autorul dorește să introducă auditoriul într-o atmosferă prielnică cuvîntării religioase. Față de prefețele și epilogurile coresiene¹⁰, prefețele lui Veniamin Costachi capătă nuanța unor discursuri rostite în fața auditoriului, formulele de adresare contribuind și ele la aceasta: „iubitorilor de Hs. Cetitori” (p. 105); „o prea iubite cetitoriule” (p. 107); „o prea iubiți și prea blagocestivi cetitori” (p. 114)¹¹; „o prea iubite cetitoriu” (p. 116)¹²; „iubiților

⁶ Încă se mai folosea adjectivul *lămurit* cu sensul ‘verificat, de calitate’.

⁷ Aceleași tip de forme exclamative se întîlnește și în acatiste, creații panegirice, care aduc în prim plan fapte și comportamente din viața personalităților religioase evocate.

⁸ Deși acest clișeu retoric al modestiei este foarte frecvent mai ales în formulele de încheiere, uneori aceasta este folosit chiar în invocația verbală.

⁹ Formula de adresare este importantă în alcătuirea unui discurs religios întrucît arată apropierea față de cititori, egalitatea în fața divinității, dar și calitatea de învățător care revine prelatului.

¹⁰ Acestea relatează unele elemente legate de realizarea lucrărilor respective, furnizînd informații despre persoanele care au subvenționat lucrările, despre tipografi, despre locul și timpul tipăririi, despre cauzele și scopul tipăririi.

¹¹ În aceeași prefață la *Viețile sfinților pe luna septembrie*, Neamț, 1807, în finalul discursului, după ce prezintă modalități necreștinești de gîndire și de comportament din rîndul credincioșilor, se adresează acestora, folosindu-se de elementul negator, îndemnîndu-i să evite faptele prezentate mai sus. Formula de adresare se interpune acestei

cetitori” (p. 159)¹³; „o iubitorilor de Hs.” (p. 195); „fii și frați, iubiți întru Hs. Is.” (p. 211); „iubiților mei fii și frați în Hristos!” (p. 216)¹⁴.

Și atunci când se adresează clericilor, Veniamin folosește aceeași formulă: „Iubiților cetitori”(p. 189, prefața – pastorală la *Dumnezeștele Liturghii*, Iași, 1834). În *Carte pastorală dată în eparhia Romanului*, 1796, Veniamin Costachi se adresează (de două ori) imperativ clericilor pe care îi are în subordine, atunci când le vorbește despre datoriile pe care le au vizavi de credincioșii dați lor spre păstorie: „Datoriu esti o Preote¹⁵, ...să nuți fie petrecerea ca celor de obște”(p. 226); „Acestea mai sus arătate, ce țisau pus ca o oglindă, înainte, priveștele o preote” (p. 227).

Aceste formule de adresare dau impresia unor discursuri rostite de la amvonul mitropolitan. Așa se întâmplă și în Cuvîntul înainte la *Besericeasca Istorie a lui Meletie Mitropolitul Atenei*, Iași, 1841, închinată domnitorului Mihail Sturza, lucru observat încă din formula de adresare: „Prea Înălțate Doamne!” (p. 205).

Vorbind despre cauzele care au condus la traducerea și tipărirea cărților prefațate, autorul invocă și datoria păstorească. Observăm folosirea unor fraze greoaie, întrerupte de subordonate, care creează impresia oralității stilului: „De care văzând noi că turma cea cuvîntătoare aceasta, ce nisau încredințat noao de la Dumnezeu, din întâmplările vremilor iaste lipsită de această Carte trebuitoare tuturor Bisericii (...), duple datoriia noastră cea păstorească, fealiuri de Cărți tipărind. Și de slujbe bisericesti cuprinzătoare, și de năravuri învățătoare, aicea în Tipografia sfintei Mitropolii” (p. 198, prefața la *Octoiul*, Neamț, 1836); „eu cu acel scopos îl scriu (...) spre învățetura și folosul Oilor celor cuvântătoare, ca ascultătorii nu numai de șpunerea Istoriilor săse veselească, ci și de moraliceștile învățături săse folosească” (p. 200, prefața la *Hronograful lui Dimitrie al Rostovului*, Neamț, 1837).

Deși discursurile religioase se caracterizează, în general, prin exordii simple, redactate într-o manieră scurtă, îngrijită și fără artă, Veniamin Costachi recurge, în prefețele și pastoralele sale, la exordii fastuoase, apelînd la o serie de explicații și argumentări. Deși se pleacă de la premiza explicării cauzelor și scopurilor urmărite în lucrările prefațate, se ajunge la discursuri care descriu, explică, argumentează cu mijloace proprii, peste care se suprapun pasaje scripturistice sau patristice, conchide, sistematizează, amenință și sfătuiește.

prezentări antitetice, din dorința de a-și apropia cititorii: „Nu iubiților, nu ziceți așa, că această zicere iaste a sufletului celui necredincios”(p. 115).

¹² În prefața la *Chiriadromionul*, formula de adresare apare la începutul discursului, pe parcursul acestuia (dîndu-i sfaturi), dar și la sfîrșit, cînd prezintă calitățile acestei cărți, cu intenția de a-și convinge auditoriul să o lectureze și să-i urmeze sfaturile. Repetatele formule de adresare dau impresia unui text care respectă principiile oralității.

¹³ Așezată la începutul prefeței (ținînd loc și de dedicație), formula de adresare se repetă („iubite cetitoriu”), deși textul este destul de scurt.

¹⁴ În prefața la *Buna murire de Evghenie Vulgaris*, Iași, 1845, formula de adresare ține și locul dedicației.

¹⁵ Această formă de vocativ subliniază, cu mai multă forță, importanța misiunii preotului, răspunderea pe care o are în fața divinității față de faptele păstoriilor săi. Aceste sfaturi, urmate de descrierea pedepsei instituită față de cei care nu le respectă, au scopul de a atenționa clerul, de a-l invita la reflecție.

Nu de puține ori, apelează la *texte scripturistice*¹⁶, cu scopul de a întări afirmațiile anterioare: „Că după ce sfinții Apostoli ca niște cai, după Prorocul Avvacum: «Și ai suit la mare caii tăi, ape multe turburând». Deci după ce ca niște cai au alergat și au străbătut prin lume(...) credința o au propovedit, și pre neamuri leau luminat...” (p. 107-108, prefața la *Viețile Sfinților pe luna septembrie*, Neamț, 1807); „Pre acesta care iaste făcut de prea sfințitul dascal și luminătoriu creștinesc din hrană vârtoasă înlapte pentru prunciia sau ne dintirea ascultătorilor, sau ca o hrană mestecată în gura maicii pentru pruncul eii cel sugătoriu, după cum și Pavel zicea¹⁷ că au hrănit pre Corinteni ca pre niște prunci întru Hs: «Eu cu lapte vam hrănit nu cu bucate», dobândindul, și văzindul atâta bogăție de folosul sufletesc cuprinzând întru sineși, și prea potrivit și vremii și mințilorși înțelegerilor oamenilor vremii de acum...” (p. 118-119, prefața la *Chyriacodromionul*, Neamț, 1810). În aceeași prefață, pornind de la un pasaj din Epistola către Corinteni, autorul conchide asupra respectării cuvintelor rostite de Apostolul Pavel: „Sfântul Apostol Pavel roagă pre Corinteni, zicând: «Și vă rog pre voi fraților, știți casa lui Stefana, că întru slujba sf-nților sau rânduit pre sineși. Ca și voi să vă supuneți unora ca acestora, și să cunoașteți pre unii ca aceștea»¹⁸. Deci dacă pre Corinteni îi îndatorea să cinstească și să se cucernicească de cei ce le slujia lor întru ceale cătră mântuire, (...) apoi cu dreptate sântem și noi datori ane cucernici, și a cinsti, și evlavie a avea...” (p. 122). Autorul urmărește să transforme textul sacru într-un model comportamental. Există, în strategia citării textelor scripturistice, intenția autorului de a realiza un transfer al sacrului către realitățile cotidiene, către oamenii simpli.

Față de prefețele lui Coresi, scrierile lui Veniamin Costachi nu se mai desfășoară în același registru al prezentării monologice. Textul este prezentat, uneori, într-o formulă dialogată, autorul instituind *dialogul cu cititorul*, o polemică cu „adversarul”. Întrebările sînt puse pentru a schimba o anumită poziție sau pentru a obține asentimentul, confirmarea sau adeviziunea din partea interlocutorului¹⁹. Chemarea la adeviziune lansată interlocutorului poate fi explicit exprimată prin întrebările apel de adeviziune care reprezintă, din punct de vedere lingvistic, modul manifest de a chema interlocutorul să valideze spusele locutorului²⁰.

¹⁶ Textele scripturistice, invocate pe parcursul prefețelor sale, reprezintă argumentul de autoritate care vine în susținerea propriilor afirmații. Între afirmații și concluzii sînt intercalate aceste pasaje biblice, textul căpătînd, din acest punct de vedere, nuanța unui discurs științific.

¹⁷ Parafrazarea textului biblic este urmată de redarea cu exactitate a acestuia; citatul scripturistic joacă aici rolul de „axiomă”, de model, care nu poate fi contestat de către cititori.

¹⁸ Nu de fiecare dată cînd apelează la strategia citării din texte scripturistice, acestea conțin și indicațiile exacte, privind numărul epistolei, capitolul sau versetul. Autorul are în vedere, probabil, faptul că ceea ce contează este conținutul mesajului, conștient fiind de faptul că se adresează unui public neinițiat în textul biblic.

¹⁹ Ca urmare a relațiilor pe care le contractează cu celelalte secvențe discursive, întrebarea se înscrie în mecanismul argumentației, îndeplinind diferite funcții argumentative; vezi Andra Șerbănescu, *Întrebarea. Teorie și practică*, Editura Polirom, Iași, 2002, p. 153-164.

²⁰ Un apel de adeviziune vizează recunoașterea de către interlocutor a devărului conținutului propozițional al întrebării dar și a justiției actului de enunțare însuși, „să

Autorul se angajează în discuții polemice imaginate cu cititorii săi. Apelând la aceste dialoguri, ridicând problemele care ar putea trezi controverse, mitropolitul moldovean își educă auditoriul la un mod de gândire mai dinamic. În prefața la *Viețile Sfinților pe luna septembrie*, Neamț, 1807, vorbind despre necesitatea „hrănirii” sufletului cu lecturi duhovnicești, așa cum și trupul are nevoie de hrană pentru a supraviețui, autorul se angajează într-o discuție polemică imaginată cu cititorul, anticipând unele obiecții ale acestuia la ideile enunțate, folosind tehnica luării înaintea adversarului, și răspunzând sistematic: „Dară poate va zice cineva aicea înprotivindu-să: Eu văz că numai cetesc nici un cuvânt al lui Dumnezeu, și trăesc, văz că numai moriu, deci neadevărate sânt acelea care le zici, și mincinoase. Cătră carele răspundem: O omule aceaia ce viezi iaste viață trupească și trupul nu foloseaște nimic: Căci când tu nu poțtești nici îți iaste drag să citești cuvintele ceale învățătoare de fapte bune, sufletul tău iaste mort de cătră fapta bună aceasta. Când sufletul tău nu să smereaste, nu să umileaște, nu să căiaște de păcatele ceale făcute de tine, (...) când nu iubești pre aproapele ca pe sineți, (...) atuncea sufletul tău iaste mort cu totul despre faptele bune acestea, care prin citirea Dumnezeștilor scripturi să lucrează” (p. 114). Întrebările imaginate primesc răspunsuri clare, sistematice, urmate de concluzii și sfaturi adresate cititorilor.

Veniamin Costachi are imaginația necesară realizării unui discurs. Autorul anticipează stările sufletești ale auditoriului, răspunsurile și argumentele acestuia, definește sau clasifică probleme de natură dogmatică sau morală, lansează polemica cu „adversarul” prin dialoguri inventate, impregnate de o suită de întrebări și răspunsuri, invită la reflecție²¹. Oratorul își expune ideile, convingerile religioase, într-o formă sistematică, apelând la explicații, istorisiri, demonstrații și argumentări. Încheierea discursului (epilogul) readuce în atenția auditoriului argumentele forte, rezumă cu ajutorul mijloacelor de ordin afectiv ideile de bază ale cuvîntării.

În general, *încheierea discursurilor* către cititori și a pastoralelor emise de către mitropolitul Veniamin Costachi are loc în registrul clasic al discursurilor religioase: se face apel la respectarea divinității, la aducerea laudei lui Dumnezeu, la lecturarea cărților de cult traduse. Finalul prefețelor reprezintă, de fapt, o sinteză a celor expuse anterior, cu punctarea elementelor pe care autorul le consideră necesare interlocutorilor. În marea majoritate a prefețelor, partea finală²² cuprinde urările de bine adresate cititorului, binecuvîntarea arhierescă și formula de încheiere: „Fiți sănătoși și Blagosloviți. Al pravoslaviei voastre de tot binele fierbinte poftitori. Veniamin Mitropolit atoată Moldavia” (p. 105, prefața la *Tâlcuirea celor șapte Taine ale Bisericii*, Iași, 1807); „Al pravoslaviei voastre, De amândoaă fericirile doritoriu, și cătră Dumnezeu ferbinte rugătoriu. Veniamin Arhiepiscop și Mitropolit Atoată Moldavia” (p. 115, prefața la *Viețile Sfinților pe*

recunoască temeiul atitudinii sale sau deciziei sale”; cf. T. Cristea, A. Cuniță, *Modalités d'énonciation et contrastivité. Les énoncés exclamatifs et interrogatifs en roumain et français*, TUB, București, 1986, p. 156.

²¹ În combatere, autorul porcede la dislocarea convingerilor auditoriului, pe care le anticipează și le integrează dialogurilor polemice imaginate, și la susținerea argumentelor proprii, uzînd frecvent de interogații retorice și de răspunsuri date într-o manieră negativă, de citate scripturistice și patristice.

²² Finalul prefețelor și pastoralelor lui Veniamin sînt precedate, de obicei, de sfaturile către cititori.

luna septembrie, Neamț, 1807); „Fiți sănătoși întru Domnul: Amin. Al dragostei voastre fierbinte către Dmnezeu Rugătoriu. Smeritul Veniamin Mitropolitul Moldaviei”²³ (p. 137, prefața la *Scara Sf. Ioan Sinaitul*, Neamț, 1814).

Alteori, finalul este marcat de o invocație către divinitate, în numele păstoriților săi²⁴: „Pentru rugăciunile pre Curatei, prea Blagoslovitei Stăpânei noastre, Născătoarei de Dmnezeu, și pururea fecioarei Maria, și ale tuturor sfinților, carii din veac bine iau plăcut lui, Amin. Al dragostei voastre, de amândoaă fericirile doritoriu. Smeritul Veniamin Mitropolit Moldaviei” (p. 152, prefața la *Ceaslovul*, Iași, 1817). De multe ori, autorul se roagă pentru luminarea minții cititorilor, pentru întărirea credinței păstoriților săi: „Binevoiască Darul pre sftului Dh. a înființa aciastă Sftă cugetare și folositoare cunoștință în sufletul vostru, și să vă întărească ale aduce aduce toate însăvârșire, după bună plăcerea sa, prin carea voi săvă învredniciți adobândi amândoaă fericirile, iar patriia slavă, și laudă dela neamuri, și dela Dumnezeu daru, și milă, Amin. Al pravoslaviei voastre către Dumnezeu smerit rugătoriu Veniamin Mitropolit Moldaviei 1824” (p. 172-173, prefața la *Istoria Scripturii Vechiului Testament*, Iași, 1824); „rugând pre dătătoriu adevăratei înțălepciuni, ca să vă lumineze mintea, și să vă îndrepteză întru cunoștința adevărului. Fiți sănătoși. S: V: K: M: M:” (p. 174, *Prefața – Pastorală a mitropolitului Veniamin, la Cartea Iubitoriu de înțelepciune*, Iași, 1831).

Concluzii

În funcție de interlocutori sau de contextul apariției cărții respective, mitropolitul moldovean are în vedere prezentarea cauzelor și a scopului care au condus la apariția acestor traduceri. Veniamin Costachi urmărește menținerea trează a conștiinței unității de limbă și de neam a românilor, cultivând cu insistență ideea de patriotism, idee remarcată chiar din formulele de adresare.

Autorul își adaptează scrierile în funcție de auditoriu. Conștient că se adresează unui public larg, mitropolitul moldovean susține nevoia de accesibilizare a textelor traduse, propunând o traducere limpede, deschisă înțelegerii tuturor, în limba contemporană a românilor din ambele Principate. Deseori se plînge de abuzul de cuvinte străine din vechile traduceri, pledînd pentru înlocuirea lor cu echivalentele existente în cronici sau în limba poporului. Mitropolitul Veniamin Costachi oferă și o listă de cuvinte pe care le-a înlocuit în traducerile sale. De asemenea, propune și urmărește eliminarea arhaismelor și a fonetișmelor regionale.

În prefețele sale, se întrevede conștiința răspunderii prelatului de a traduce și de a publica cărțile religioase necesare cultului divin, datoria de a-și exercita funcția învățătoarească. Datoria de păstor nu o limitează doar la credincioșii simpli, ci o extinde și la clasa politică, la boieri, la masa clericală, amintindu-ne de *Didahiile* lui Antim Ivireanul.

²³ Mitropolitul moldovean folosește des, în finalul discursurilor sale, clișeu retoric al modestiei, intitulîndu-se „smeritul Veniamin”, uneori utilizînd pentru formula de încheiere doar inițialele „SVMM”.

²⁴ Dacă în tratare amenința cu atributul dreptății divine, în încheiere, după prezentarea sfaturilor oferite cititorilor, se invocă milostivirea și bunătatea lui Hristos, a Fecioarei Maria sau a sfinților.

Față de prefețele lui Coresi, remarcăm în scrierile lui Veniamin Costachi folosirea fragmentară a dialogului (autorul instituind dialogul cu cititorul, o polemică cu „adversarul”), anticiparea unor obiecții ale acestuia la ideile enunțate, folosirea tehnicii luării înainte a adversarului. Un alt aspect care individualizează prefețele lui Veniamin de scrierile înaintașilor, este oralitatea scrierii. Se remarcă întreruperea frazei în vedea intercalării unor subordonate, fenomen specific sintaxei limbii vorbite. Unele prefețe conțin fraze greoaie, întrerupte de subordonate. Deși scrise, prefețele lui Veniamin Costachi conțin elemente specifice oralității.

Mitropolitul moldovean scrie în funcție de cerințele de moment ale cititorilor săi, ține cont de nivelul cultural al acestora, răspunde problemelor care frământau societatea vremii, vorbind despre unitatea românilor din cele două Principate cu jumătate de secol înainte ca aceasta să se înfăptuiască.

Bibliografie

- Gheorghită, Ilie, *Un veac de la moartea mitropolitului Veniamin Costachi*, Tipografia sfintei Mănăstiri Neamțu, 1946.
- Șerbănescu, Andra, *Întrebarea. Teorie și practică*, Editura Polirom, Iași, 2002.
- Cristea, T., Cuniță, A., *Modalités d'énonciation et contrastivité. Les énoncés exclamatifs et interrogatifs en roumain et français*, TUB, București, 1986.